

The Holy See

SLAVORUM APOSTOLI

II. János Pál pápa enciklikája
Szent Cirill és Metód evangelizációs munkájának
1100. évfordulója alkalmából
1985. június 11.

Tartalomjegyzék

Bevezetés

I. Életrajzi adatok

II. Az evangélium hirdetői

III. Meghonosították Isten egyházát

IV. Az Egyház katolicitása

V. Evangélium és kultúra

VI. A keresztény évezred jelentősége és hatása a szláv világban

Befejezés

BEVEZETÉS

1. A szlávok két nagy apostola, Szent Cirill és Metód emléke – együtt végzett hithirdetésük hatalmas művével – mindmáig él az Egyházban. Emlékezetük napjainkban különösen eleven és nagyon időszerű. Évszázadok óta tisztelet és hála övezi a Szalonikiben, a régi Tesszalonikában (Görögország) született szent testvéreket, főként a szláv népek körében. Felbecsülhetetlen munkát végeztek a szláv népek között a hithirdetéssel s azzal, hogy felhívták a figyelmet a kiengesztelődésre, a testvéri együttélésre. Sokat tettek az emberi fejlődésért és az egyes nemzetek méltóságának tiszteletben tartásáért. Ezért 1980. december 31-én *Egregiae virtutis* kezdetű apostoli írásomban^[1] Szent Cirillt és Metódot Európa társ-védőszentjeivé nyilvánítottam.

Ezzel folytattam azt az utat, melyet elődeim jelöltek ki, nevezetesen XIII. Leó, aki több mint száz esztendeje, 1880. szeptember 30-án *Grande munus* enciklikájában[2] a két szent tiszteletét az egész Egyházra kiterjesztette; és VI. Pál, aki 1964. október 24-én kelt, *Pacis nuntius*[3] apostoli iratában Szent Benedeket Európa védőszentjévé nyilvánította.

2. Az öt évvel ezelőtti enciklika arra irányult, hogy az Egyház újból felidézze ezeknek az ünnepélyes aktusok emlékezetét. Egyetértésre kívánta felszólítani és egységre hívni a keresztényeket és a jóakarató embereket, akik szívükön viselik Európa javát: lássák be, milyen időszerű és eleven Benedek, Cirill és Metód alakja, akik szellemi támaszai és mintaképei korunk keresztényeinek, különösen az európai kontinensen élő nemzeteknek, melyek az ő imájuknak és munkájuknak köszönhetően már régóta tudatosan és tartósan gyökeret vertek az Egyházban és a keresztény hagyományban.

A már említett, 1980-ban kiadott apostoli írásom – melyet az a biztos remény jellemezett, hogy lépésről lépésre felszámolható mindaz, ami Európában és a világban az egyházakat, nemzeteket és népeket elválasztja – összefüggésben állott három eseménnyel, amelyekre mindig imádkozva gondoltam. Az első: a 880-ban kelt *Industriae tuae*[4] kezdetű bulla – amellyel VIII. János lehetővé tette a szláv nyelv használatát, melyre a két szent testvér lefordította a liturgiát – megjelenésének 1100. évfordulója. A második: a *Grande munus* enciklika megjelenésének 100. évfordulója. A harmadik pedig a katolikus és az ortodox egyház között Patmosz szigetén ugyanabban az évben, 1980-ban szerencsésen megkezdett, sokat ígérő teológiai dialógus volt.

3. A jelen dokumentumban különösképpen szeretnék XIII. Leó enciklikájára utalni, amelyben a pápa felhívta az Egyház és a világ figyelmét a két testvér emlékére: nemcsak Metódéra, aki a hagyomány szerint 885-ben Velehradban, Nagy-Morvaországban fejezte be életét, hanem Cirillére is, akit a halál már 869-ben, Rómában elszakított testvérétől. Ez a város befogadta ereklyéit, és még ma is jámbor tisztelettel őrzi azokat a régi Szent Kelemen-bazilikában.

A Szalonikiből származó két testvér szent életének és apostoli munkájának emlékére XIII. Leó július 7-re liturgikus ünnepet rendelt el. A II. vatikáni zsinat liturgikus reformja ezt az ünnepet február 14-re tette át, mert történelmi adatok szerint ez Cirill mennyei születésének napja.[5]

Több mint száz esztendő telt el XIII. Leó pápa enciklikájának megjelenése óta. Megünnepeltük Szent Metód halálának 1100. évfordulóját is. Az új körülmények arra indítanak minket, hogy ennek az évfordulónak az emlékezetére az Egyház újra kifejezésre juttassa nagyrabecsülését, melyet mindig is őrzött. Különös módon kötelezve érzi magát erre az a pápa, aki Lengyelországból – és így a szláv népek közül elsőként – nyert meghívást Szent Péter székébe.

Az utolsó évszázad és mindenekelőtt az utolsó évtizedek hozzájárultak ahhoz, hogy az Egyház ne csak vallási, hanem történeti-kulturális szempontból is foglalkozzék a két szent testvérrel. Az ő különleges karizmáik korunk sajátos helyzetének és kapcsolatainak fényében még érthetőbbé váltak. A huszadik század történetének sok tényezője játszott közre ebben, főként az Egyház

életében történt előrehaladás a II. vatikáni zsinatrévén. Ezek az idők valóságos jelei. A tanítóhivatal és a zsinat fényében új, érettebb és mélyebb módon értékelhetjük e két szentet, kiktől már tizenegy évszázad választ el bennünket. És az ő életükből és apostoli munkájukból kiolvassuk az isteni Gondviselés bölcsességének azt az üzenetét, mely korunk számára új gazdagságot tár fel és új gyümölcsöt terem.

I.

ÉLETRAJZI ADATOK

4. A *Grande munus* kezdetű enciklika példája nyomán kívánok megemlékezni Szent Metód életéről, nem feledkezve meg testvére, Szent Cirill tevékenységéről sem, hisz a kettő szorosan összefügg. Csak a fő vonalakat vázolom föl, a részletkérdésekre vonatkozó megállapításokat és vitákat átengedem a történész kutatóknak.

A két testvér Tesszalonika városában született, melyet most Szalonikinek neveznek. A város a bizánci birodalom fontos kereskedelmi és politikai középpontja volt a IX. században, és jelentős szerepet játszott a Balkán e vidékének szellemi és társadalmi életében. Mivel nem volt messze a szlávok lakta területektől, volt szláv neve is: Szolun.

A testvérek közül Metód volt az idősebb, ki a keresztségben valószínűleg a Mihály nevet kapta. A 815 és 820 között született. A fiatalabbnak Konstantin volt neve, de ismertebb szerzetesi neve: Cirill. Ő 827-ben vagy 828-ban látta meg a napvilágot. Apjuk magasrangú császári tisztviselő volt. A család társadalmi helyzete a két testvérnek hasonló pályát tudott biztosítani. Metód el is indult rajta: arkhón, vagyis az egyik határvidéki terület elöljárója lett, ahol sok szláv is élt. Mégis már 840 táján lemondott, hogy elvonuljon egy kolostorba, mely Bithiniában, az Olümposz-hegység lábánál feküdt, melyet abban az időben Szent-hegy néven ismertek.

Testvére, Cirill Bizáncban folytatta tanulmányait, kiváló eredménnyel, és ott, miután következetesen visszautasított minden kecsegtető politikai pályát, pappá is szentelték. Ragyogó szellemi képességeinek valamint általános és vallásos műveltségének köszönhetően egészen fiatalon magas képzettséget igénylő beosztást kapott: Konstantinápolyban a Hagia Szofia levéltárának könyvtárosa és a pátriárka nagy tiszteletnek örvendő titkára lett. De hamarosan szabadulni igyekezett minden ilyen tisztségtől, hogy teljesen a tudománynak és a szemlélődő életnek szentelhesse magát. Így titokban egy Fekete-tenger melletti kolostorba menekült. Hat hónap múlva találtak rá, és rábeszéltek, hogy vállalja el a konstantinápolyi főiskolán a filozófia oktatását. Nagy tudásáért itt kapta a „Filozófus” címet, ahogy még ma is hívják néha. Ezután a császár és a pátriárka a szaracénokhoz küldte missziós küldetéssel. Cirill – hogy teljesíthesse feladatát – visszavonult a közélettől, csatlakozott bátyjához, s ő is szerzetes lett. Azonban hamarosan ismét – vallási és kulturális szakemberekként – egy bizánci küldöttség tagjaiként a kazárokhoz küldték őket. Krími tartózkodásuk során a Kherszon közelében találtak egy templomot, meggyőződésük szerint azt, amelyikben Szent Kelemen pápát és vértanút, kit eme távoli vidékre száműztek, eltemették. Szent ereklyéit összegyűjtötték és magukkal vitték.[6]

Missziós útjukon eljutottak Nyugatra, és végül ünnepélyes keretek között átadták az ereklyéket II. Adorján pápának Rómában.

5. Életük további sorsát eldöntötte Rasztiszláv, Nagy-Morvaország fejedelme, aki népének III. Mihály császártól „püspököt és tanítót” kért, „ki képes az igaz keresztény hitet nekik a saját nyelvükön megmagyarázni.”^[7]

Erre Szent Cirillt és Metódot választották, akik készségesen vállalták a missziós küldetést. Menten útra kelve, eljutottak Nagy-Morvaországba, mely abban az időben Közép-Európa szláv népeit fogta egybe, Kelet és Nyugat áramlatainak kereszteződésében. Már 873-ban megkezdték működésüket e népek között, és további életüket egészen nekik szentelték. Életük most már utazások, nélkülözések, szenvedések, üldöztetések között folyt, amelyek Metód számára egészen a keserves fogságig fokozódtak. Mindezt erős hittel, Istenbe vetett rendíthetetlen reménnyel viselték el. Jól felkészültek ugyanis feladatukra: magukkal hozták a Szentírás szövegeit, melyek szükségesek a szent liturgia végzéséhez. Ezt lefordították ószláv nyelvre, leírták azokkal a betűkkel, melyeket a Filozófus Konstantin állított össze, melyekkel legjobban lehetett rögzíteni a szláv hangokat. A két fivér missziós munkáját jelentős siker kísérte, de – könnyen érthető okokból – nagy nehézségek is adódtak. Azok a már régebben megtért latin egyházak voltak ennek okai, melyek a szláv területekkel szomszédosak voltak.

Körülbelül három esztendő múltán Rómába tartó útjuk során elidőztek Pannóniában, ahol Kocel szláv fejedelem – ki a polgári és vallási szempontból oly jelentős Nyitráról menekült – vendégszeretettel fogadta őket. Néhány hónap múlva tovább indultak Róma felé tanítványaikkal együtt, kiket pappá akartak szenteltetni. Útjuk Velencén át vezetett, ahol az általuk kezdeményezett új térítési módszerről komoly viták folytak. Rómában I. Miklós utóda, II. Adorján pápa igen kegyesen fogadta őket. Jóváhagyta a szláv nyelvű liturgikus könyvek használatát, megparancsolta, hogy e könyveket ünnepélyesen helyezték a Sancta Maria ad Praesepe (a mai Santa Maria Maggiore) templom oltárára. Elrendelte, hogy az említett tanítványokat szenteljék pappá. Eddigi tevékenységük így igen kedvezően alakult. De Metódnak egyedül kellett folytatnia útját, mert az ifjabb testvér súlyosan megbetegedett. Alig maradt ideje a szerzetesi fogadalomra és a beöltözésre, mert rövidesen, 879. február 14-én Rómában meghalt.

6. Metód hűségesen megtartotta Cirill szavait, melyeket halála közeledtével hozzá intézett: „Nézd, testvérem, ugyanazt a sorsot vállaltuk, és ugyanazt a barázdát szántottuk. Én a földbe hullok, mert az én időm lejárt. Tudom, te nagyon szereted szent hegyedet, de ne add fel érte hithirdető munkádat. Hol találhatod meg jobban üdvödet?”^[8]

Miután Pannónia ősi egyházmegyéjének érsekévé szentelték és a „nemzetek” (azaz a szláv népek) apostoli legátusává nevezték ki, Metód a helyreállított szerémségi (sirmiumi) püspöki széket foglalta el, és felvette annak a címét is. De apostoli munkáját megszakították politikai és vallási jellegű nehézségek, melyek akkor érték el tetőfokukat, amikor Metódot két évre börtönbe zárták azzal a váddal, hogy beleavatkozott más püspökség joghatóságába. Innen csak VIII. János

pápa közbelépésére szabadult ki. Végül Morvaország új fejedelme, Szvatopluk is elutasította Metód munkásságát, ellenezte a szláv liturgiát, és Rómában szította az új érsek igazhitűsége elleni vádak. A 880. esztendőben Metódot „ad limina” látogatásra rendelték Rómába, ahol személyesen fejtette ki VIII. Jánosnak egész addigi munkásságát. Minden vád alól felmentve, Rómában a pápánál elérte az *Industriae tuae*[9] kezdetű apostoli bulla kiadatását, mely lényegében megújította a II. Adorján pápától kapott kiváltságot: a szláv nyelv használatát a szent liturgiában.

A bizánci császár és Photius pátriárka, aki akkor teljes közösségben volt az Apostoli Szentszékkal, Metód 881. vagy 882. évi konstantinápolyi látogatásakor elismerték, hogy mindenben törvényesen járt el és hűségesen vallja az igaz hitet. Életének utolsó éveit mindenekelőtt további fordításoknak szentelte. Főként a Szentírást, a liturgikus könyveket, az egyházatyák műveit és a bizánci egyházi és polgárjogi gyűjteményt, a Nomokánont fordította le. Hogy az általa megkezdett mű tovább éljen, utódául rendelte tanítványát, Gorazdot. 885. április 6-án hunyt el az Egyház szolgálatában, melyet a szláv népek körében végzett.

7. Előrelátása, mély és hithű tanítása, kiegyensúlyozottsága, hűsége, apostoli buzgósága, rendíthetetlen nagylelkűsége kivívta számára a római pápák, a konstantinápolyi pátriárkák, az új szláv népek fejedelmeinek bizalmát és elismerését. Ezért lett Metód vezetője és törvényes pásztora az Egyháznak, mely ebben az időben vert gyökeret ezeknél a népeknél. Egyformán tisztelték testvérével, Konstantinnal együtt, mint az evangélium hirdetőjét, mint „Istentől és Szent Pétertől rendelt tanítót”, [10] mint az újonnan alapított és a régi egyházak tökéletes egységének fundamentumát.

Ezért „férfiak és nők, kicsik és nagyok, gazdagok és szegények, szabadok és szolgák, özvegyek és árvák, helybeliek és jövevények, betegek és egészségesek” [11] tömege sírva és énekelve kísérték a jó tanítót és pásztert utolsó nyughelyére, őt, „aki mindenkinek mindene lett, hogy mindenkit üdvözítsen”. [12]

Sajnálatos, de igaz, hogy a szent testvérek műve Metód halála után súlyos válságba jutott. Tanítványaikat úgy üldözték, hogy kénytelenek voltak elhagyni missziós területüket, de az elvetett mag kikelt, és termést hozott továbbra is. Az ő lelkipásztori beállítottságuk – mely a kinyilatkoztatott igazságot úgy hirdette az új nemzeteknek, hogy tiszteletben tartotta sajátos emberi kultúrájukat és szokásaikat –, minden időkre példaképe lett az Egyház missziós munkájának.

II.

AZ EVANGÉLIUM HIRDETŐI

8. A bizánci kultúrájú Cirill és Metód a szó legszorosabb értelmében a szlávok apostolaivá tudtak válni. Elszakadtak otthonuktól. Ezt Isten olykor megköveteli a kiválasztott emberektől, akik az

ígéretkebe vetett hit fényénél elfogadják hívását, s titokzatos és termékeny előfeltétele annak, hogy Istennépe itt e földön fejlődjék és növekedjék. Az Úr így szólt Ábrahámhoz: „Vonulj ki földedről, rokonságod köréből és atyád házából arra a földre, amelyet majd mutatok neked. Nagy néppé teszek. Megáldalak és nagyra teszem nevedet, s te magad is áldás leszel.”^[13]

Szent Pálnak, amikor a kis-ázsiai Troászban látomása volt, megjelent egy makedón férfi, tehát az európai kontinens egyik lakója, és kérte, hogy jöjjön az ő országába, és ott is hirdesse Isten igéjét: „Gyere át Makedóniába, és segíts rajtunk.”^[14]

Az isteni Gondviselés, mely a bizánci császár és a konstantinápolyi egyház pátriárkájának hangján és tekintélyével szólt a szent testvérekhez, ugyanazt a felszólítást intézte hozzájuk, amikor azt kérte, hogy menjenek a szláv népek közé az evangéliumot hirdetni. Ez a megbízás nem csupán megtisztelő feladat volt, hanem azt is jelentette, hogy adják fel szemlélődő életformájukat, hagyják el a bizánci birodalom környezetét, az evangélium szolgálatában vállaljanak hosszú zarándokutat. Tegyük mindezt olyan népek között, melyek sok szempontból távol állottak attól a civilizációtól, amely Bizánc fejlett államszervezetén, kifinomult kultúráján nyugodott, és amelyet teljesen áthatottak a keresztény eszmék. Ilyen követelményt állított Rómában a pápa háromszor is Metód elé, amikor püspökként Nagy Morvaország szláv népei közé küldte, kik Pannónia ősi egyházmegyéje területén éltek.

9. Metód szláv nyelvű életrajza szerint Rasztszláv fejedelem III. Mihály császárhoz a következő kéréssel küldött követeket: „Számos keresztény tanító jött hozzánk Itáliából, Görögországból és Germániából, akik különböző módon tanítottak minket.^[15] De nekünk, szlávoknak nincs senkink, aki érthetően vezetne be az igazságba, oktathatna minket”, Ez volt az az alkalom, amikor Konstantint és Metódot felkérték, hogy keljenek útra. A felszólításra adott mélységesen keresztény válaszuk most és minden hasonló alkalommal, csodálatosan jut kifejezésre Konstantin szavaiban, melyeket a császárhoz intézett: „Bármilyen fáradt és gyöngye egészségű vagyok is, örömmel megyek abba az országba”^[16], „örömmel indulok a keresztény hitért”.^[17] Misszionáriusi küldetésük tudatossága és ereje a megváltás misztériumának legbensejéből fakadt. A szláv népek közötti evangelizációjuk fontos állomása annak a küldetésnek, melyet az Üdvözítő az egyetemes egyházra bízott az idők végezetéig. Az ő munkájuk – adott időben és adott körülmények között – megvalósította Krisztus parancsát, melyet a kereszt és a feltámadás erejében apostolaihoz intézett: „Hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek”,^[18] „elmenvén, tanítsatok minden nemzetet”.^[19] Így a szláv népek térítői és tanítói Szent Pál magasztos eszméi szerint cselekedtek: „Hiszen az Isten fiai vagytok a Jézus Krisztusba vetett hitben, mert mindannyian, akik megkeresztelkedtetek Krisztusban, Krisztust öltöttétek magatokra. Nincs többé zsidó vagy görög, rabszolga vagy szabad, férfi vagy nő, mert mindannyian egyé lettetek Krisztus Jézusban.”^[20]

A szent testvérek azon túl, hogy az embereket tisztelték és önzetlenül törődtek az ő javukkal, megfelelő erővel, bölcsességgel, szeretettel rendelkeztek. Mindez nélkülözhetetlen ahhoz, hogy azok számára, kik hinni fognak, elhozzák a hit világosságát és megmutassák nekik az igaz üdvösséget. Egyúttal saját példájukkal mutatták be ezt, és így konkrét segítséget adtak. Ezért

hasznalóakká akartak válni mindenben azokhoz, akiknek az evangéliumot hirdették; a szláv néphez akartak tartozni, sorsukban akartak osztozni.

10. Ezen az alapon természetesnek találták, hogy világosan állást foglaljanak minden olyan törekvéssel szemben, amely abban az időben a szláv közösség államszervezetté válása elé akadályt gördített. Sajátjuknak vallották azokat a problémákat és gondokat, melyek elkerülhetetlenek voltak olyan népeknél, kik saját identitásukat védték a német-római birodalom katonai és kulturális elnyomása ellen, és megkísérelték visszautasítani azt az életformát, mely számukra idegen volt. Abban az időben egyre mélyültek az ellentétek a keleti és nyugati kereszténység között, s ezek a két szent hithirdetőt személyesen is érintették. De ők mindig kifogástalanul őrizték az ortodox hitet, és következetesen ügyeltek arra, hogy egyszerre megőrizték az evangélium szerint megtért népek öröklött hagyományait, ugyanakkor az új életforma követelményeit is. Az ellentétek már természetüknél fogva gyakran jelentkeztek fájdalmas és ellentmondásos bonyolultságukban, de Konstantin és Metód sohasem próbálták kitérni előlük. Értetlenség, nyílt rosszindulat, sőt Szent Metód esetében a börtön láncai – melyet Krisztus iránti szeretetből elfogadott – sem tudták eltéríteni egyikőjüket sem eltökélt szándékuktól: az egyetemes Egyház egységének és a szláv népek javának szolgálatától. Ez volt a feltétele az evangélium terjesztésének, a missziós munkának, az új életformák bátor keresésének és a hatékony utak feltárásának, hogy az evangélium örömhíre eljusson az éppen kialakulóban levő szláv népekhez.

A hit hirdetésére való tekintettel – amint az életrajzokból kitűnik – a két szent testvér vállalta azt a nehéz feladatot, hogy a Szentírás szövegét, melyet görögül ismertek, lefordítsák szülőhelyükkel szomszédos szláv törzs nyelvére. A görög nyelvben és kultúrában való jártasságukat használták fel ebben a nehéz és egyedülálló munkában. Elhatározták, hogy tanulmányozzák és alaposan megismerik a szlávok nyelvét, szokásait, hagyományait, hitelesen értelmezve a bennük rejlő és kifejezésre jutó emberi értékeket és törekvéseket.

11. Hogy az evangélium igazságait egy új nyelvre lefordíthassák, meg kellett ismerniök azoknak belső szellemi világát, kiknek Isten szavát képekben és fogalmakban hirdetni akarták, hogy ezek ismerősek legyenek számukra. Világos volt előttük, hogy a Szentírás kifejezéseit és a görög teológia fogalmát helyesen kell átültetniök olyan nyelvre, mely más történelmi hagyományokban és gondolkodásmódban formálódott, mert csak így járhat sikerrel missziós tevékenységük. Itt a katekézis új módszeréről volt szó. Szent Metód – először testvérevel együtt, majd egyedül – elfogadta 867-ben I. Miklós pápa, majd 879-ben VIII. János pápa Rómába szóló meghívását, hogy megvédje az új módszer jogos bevezetését és igazolja helyességét. Azokat a tanokat, melyeket a testvérek Morvaországban hirdettek, össze akarták hasonlítani azokkal, melyeket Szent Péter és Szent Pál az ő dicsőséges ereklyéikkel együtt az Egyház legfőbb püspöki székére hagyományoztak.

Előzőleg Konstantin és munkatársai azon fáradoztak, hogy új ábécét teremtsenek, amellyel szláv nyelven leírhatják azokat az igazságokat, melyeket hirdettek és magyaráztak, hogy azok teljesen

8
érthető és megtanulható legyenek azok számára, akiknek készítették. Különleges erőfeszítést jelentett az új népek nyelvének és mentalitásának megismerése, hogy számukra hirdethessék a hitet, de példaszzerű volt eltökéltségük, hogy ezt a mentalitást ők maguk is átvegyék, és szem előtt tartásuk a szláv népek igényét és elvárását. A nagylelkű elhatározás, hogy azonosulnak a szlávok hagyományaival és életével, miután azt a kinyilatkoztatás által megtisztították és megvilágították, Cirillt és Metódot a misszionáriusok igaz példaképévé tette. A két misszionárius a különböző korszakokban magáévá tette Szent Pál buzdítását: „mindenkinek mindene lettek, hogy mindeneket üdvözítsenek”. És így példaképei azoknak a hithirdetőknek, akik a Szentírást és a liturgikus szövegeket kezdettől fogva napjainkig Európában és Ázsiában és minden világrészben – amint mondani szokás – élő nyelvre fordítják le, valamennyi nemzet megtérítésén fáradozva, hogy bennük is visszhangozzék Isten egyetlen ígéje, amely ilyen módon minden nép számára hozzáférhetővé válhat kultúrájának sajátos kifejezési formái szerint.

A szeretetben tökéletes közösség megvédi az Egyházat minden nemzeti elfogultságtól, minden elzárkózástól, minden faji megkülönböztetéstől és minden nacionalista, felsőbbrendűsége hivatkozó visszaéléstől. Ennek a közösségnek az emberi szív minden jogos és természetes érzését fel kell emelnie és tovább kell nemesítenie.

III.

MEGHONOSÍTOTTÁK ISTEN EGYHÁZÁT

12. Cirillnek és Metódnak, a szlávok apostolainak életéből és munkájából különös módon ki kell emelnünk azt a békességes magatartást, amellyel Isten Egyházát építették, s amellyel mindig arra figyeltek, hogy az Egyház egy, szent és egyetemes.

Bár a szláv keresztények – másoknál inkább – „szláv lelkiületűnek” tartják a szent testvéreket, ők mégis hellén műveltségűek és bizánci képzettségűek maradtak, mindenben a keleti kereszténység hagyományaihoz ragaszkodtak, polgári és egyházi téren egyaránt.

Az ellentéteket előrevetítve már az ő idejükben jelentkeztek véleménykülönbségek Konstantinápoly és Róma között, ám bár az egy kereszténység két része közötti sajnálatos szakadás még messze volt. A szlávok térítői és tanítói elindultak Morvaország felé, telve mindazzal a gazdagsággal, mely a keleti egyház hagyományát és vallási tapasztalatát jellemezte, és főként a teológiai tanításban, illetve a szent liturgia ünneplésében fejeződött ki.

Bár a bizánci birodalom minden egyházában már régóta a görög volt az istentisztelet nyelve, mégis a Kelet sok nemzete megtartotta a maga hagyományaként saját nyelvét szertartásaiban, mint például a szírek és a georgiaiak. Ezt jól tudták Konstantinápoly vezető szervei, és tanulmányaiból tudta a Filozófus Konstantin is; találkozott is velük a fővárosban és utazásai során.

A két testvér eme hagyomány ősi és törvényes voltának tudatában nem félt a szláv nyelv

használatától a liturgiában, ezt a hithirdetés hatékony eszközének tartották azok számára, kik⁹ ezen a nyelven beszéltek. Ezt mindenféle felsőbbrendűségtől és uralkodási igénytől mentesen tették: az igazság szeretete vezette őket az apostoli buzgóságban és a fejlődő népek segítésében.

A nyugati kereszténység arra törekedett, hogy a népvándorlás során újonnan érkezetteket beolvassza a helybeli latin népekbe, kiterjessze rájuk a latin nyelvet, kultúrát és liturgiát, az egységesítés szándékával, a római Egyház vezetésével. Az így elért egység a viszonylag fiatal és fejlődésben levő közösségeknek erőt és összeforrottságot jelentett. Ez még szorosabb egységre és energikusabb fellépésre ösztönözte őket Európában. Érthető, hogy ebben a helyzetben minden ellenkező törekvést az egység elleni fenyegetésnek minősítettek, és nagy volt a kísértés, hogy már csírájában elfojtsák, akár erőszak árán is.

13. Rendkívülinek és csodálatosnak tűnik ezen a ponton, hogy a két szent testvér olyan bonyolult és bizonytalan helyzetben nem akarta a megtérített népekre ráerőszakolni a kétségtelenül fejlettebb és magasabbrendű bizánci kultúra nyelvét, szokásait, életformáját, amelyben ők felnőttek, és mely oly közel állt szívükhöz. Az újonnan megtértek Krisztusban való egyesítésének szándéka arra a csodálatos elhatározásra ösztönözte őket, hogy a görög liturgia gazdag és finoman csiszolt szövegeit szláv nyelvre fordítsák; továbbá az új népek gondolkodásmódjához és szokásaihoz igazítsák a görög-római jog pontos és aprólékos előírásait. Az egyetértés és békesség szellemében mindig tiszteletben tartották a küldetésükkel járó kötelezettségeket, amennyiben ügyeltek az egyházi előírásokra és előjogokra, továbbá a zsinati határozatokra, és így kötelességüknek tartották – bár ők a Keleti Birodalom és a konstantinápolyi pátriárka hűséges hívei voltak –, hogy a római pápának beszámoljanak missziós tevékenységükről, véleményét és jóváhagyását kérik az általuk hirdetett tanításhoz, a szláv nyelv liturgikus használatához és evangelizációs módszerükhöz.

Bár missziós küldetésüket konstantinápolyi indításra kezdték el, később arra törekedtek, hogy munkájukhoz megnyerjék a római Apostoli Szentszék jóváhagyását, mert ez az Egyház egységének látható központja.^[21] Így építették az Egyházat, szem előtt tartva annak egyetemességét, azaz egységét, szentségét, apostoliságát és katolikus voltát. Ez tükröződik világosan és kifejezett formában egész magatartásukon. Missziós jelszavuk volt: „...hogymindnyájan egy legyenek”,^[22] amint az Krisztus főpapi imájában elhangzott. Hasonlóképpen a zsolttáros szavai: „Dicsérjétek az Urat minden népek, áldjátok minden nemzetek”.^[23] Nekünk, ma élő embereknek az ő apostolkodásuk ökumenikus jelentőségű felhívás is: kiengesztelődve vissza kell állítanunk a békét és az egységet, amelyen a Cirill és Metód utáni időben oly súlyos csorba esett. Elsősorban a Kelet és a Nyugat közötti egységet.

A szaloniki szent testvérek meggyőződése, mely szerint minden helyi egyház a maga adottságaival növelje a katolikus teljességet, teljes összhangban volt evangéliumi meglátásukkal, ti. hogy az egyes keresztény egyházak különböző életkörülményei sohasem indokolhatják a nézeteltéréseket, a széthúzást, a viszályokat az egyetlen hit megvallásában és a szeretet gyakorlásában.

14. A II. vatikáni zsinat tanítása szerint: „Ökumenikus mozgalmon olyan tevékenységet és kezdeményezéseket értünk, amelyeket a keresztények egységének előmozdítására indítanak és szerveznek az egyház különféle szükségletei és az egyes korok lehetőségei szerint”.^[24] Ezért nem anakronizmus, ha Cirillben és Metódban az ökumenizmus előfutárait látjuk, mert ők azon fáradoztak, hogy hatékonyan tudják megszüntetni vagy csökkenteni az egyes közösségek közötti valóságos vagy látszólagos mindenfajta megosztottságot egyazon Egyházban. Mert a megosztottság, mely sajnálatosan bekövetkezett az Egyházban; és mostanáig is tart, „ellentmond Krisztus akaratának, botránkoztatja a világot, és károsítja a legszentebb ügyet, az evangélium hirdetését minden embernek”.^[25]

A két testvér lelkes buzgósága – s a püspöki felelősség tudatában elsősorban Metódé – a hit és szeretet egységét akarta megővni ama két egyház között, melynek tagjai voltak, vagyis a konstantinápolyi és a római egyház, másrészt a szláv földön született új egyház között. Ez volt az ő nagy érdemük, és az is marad mindig. S érdemük még nagyobb, ha figyelembe vesszük, hogy missziójukat a 863-885 közötti években végezték, tehát azokban a válságos időkben, amikor már kezdtek megmutatkozni és elmélyülni a keleti és nyugati egyházak közötti végzetes viszályok és éles ellentétek. A szakadás abban a kérdésben csúcsosodott ki leginkább, hogy hová tartozzék Bulgária, mely akkor vette fel hivatalosan a kereszténységet.

Ebben a viharos időszakban, melyet még a szomszédos keresztény népek fegyveres összecsapása is súlyosbított, a két szaloniki testvér megőrizte szilárd és éber hűségét a tökéletes egységen alapuló Egyház igaz tanítása és hagyománya iránt. De különösen is ragaszkodtak az isteni rendelkezésekhez és egyházi intézkedésekhez,^[26] melyekre az ősi zsinatok kánonjai szerint épült az Egyház szervezete és szerkezete. Ez a hűség tette lehetővé, hogy teljes lelki és kánoni egységben maradván a római egyházzal, a konstantinápolyi egyházzal és a szláv népek között általuk alapított új egyházakkal teljesítsék missziós feladatukat.

15. Főként Metód nem riadt vissza az értetlenségtől, az ellentétektől, sőt még a rágalmozást és a fizikai üldözést is elviselte, de nem rendült meg az egyház iránti példaadó hűségében sem, amikor keresztény és püspöki kötelességéről volt szó. Hűséges maradt a bizánci egyházhoz, mely őt felnevelte és Cirillel együtt missziós útra küldte, hűséges maradt a római egyházhoz, melynek érseki hivatalát köszönhette „a hitért... Szent Péter territóriumában”,^[27] és hűséges maradt azokhoz a szláv területen létesített egyházakhoz, melyeket sajátjának vallott és sajátjaként védett – meggyőződéssel és jogaival élve – egyházi és világi hatóságokkal szemben, megvédve különösen az ószláv nyelvű liturgiát és a különböző népek alapvető egyházi jogait.

Így a Filozófus Konstantinnal együtt mindig a párbeszédet választotta eszméi és lelkipásztori kezdeményezései védelmében azokkal szemben, kik elleneztek vagy kétségbe vonták működésük jogosságát. Ezzel minden időkre mindenkinek megtanította, hogyan kell a viszályokat enyhíteni, tiszteletben tartani az Egyház sokoldalú teljességét, mely alapítójának, Krisztusnak akaratából egy, szent, katolikus és apostoli. Ez a magatartás teljes visszhangra talált a második konstantinápolyi ökumenikus zsinat 150 résztvevőjének hitvallásában, mely minden keresztény

IV.

AZ EGYHÁZ KATOLICITÁSA

16. Szent Cirill és Metód tanításából nem csupán az evangéliumi tartalom érdemel különleges említést. Nagyon tanulságos és sokatmondó a mai Egyház számára is az a kateketikai és pasztorális módszer, melyet apostoli munkájuk során alkalmaztak olyan népek között, kik még sohasem hallottak saját anyanyelvükön egyházi szertartásokat, és nem hallották Isten igéjének saját mentalitásukhoz szabott, sajátos életkörülményeiket figyelembe vevő hirdetését.

Amint tudjuk, húsz évvel ezelőtt a II. vatikáni zsinat elsőrendű feladatának tekintette, hogy az Egyház – újra értelmezve önmagát, belső megújulása révén – új missziós lendületet adjon ama állandó küldetésének, mely az emberek üdvösségét, a népek közötti tartós békét és az egyetértést szolgálja, felszámolva mindent, ami most is megosztja a földkerekséget, mely Isten teremtő és üdvözítő akaratából az egész emberiség közös otthona. Napjaink egyre tornyosuló fenyegetései sem tudják elhomályosítani elődünk, XXIII. János pápa prófétai előrelátását, ki azzal a szándékkal és meggyőződéssel hívta össze a zsinatot, hogy az képes lesz előkészíteni az Egyház életében egy tavaszi újjászületés útját.

Az Egyház egyetemes voltáról a zsinat – többek között – ezt mondja: „ Isten új népébe minden ember meghívást kap. Következésképp ezt a népet, noha mindig egy és egyetlen, ki kell terjeszteni az egész világra és minden történeti korszakra, hogy megvalósuljon Isten terve, aki kezdetben egy emberi természetet alkotott és elhatározta, hogy szétszóródott gyermekeit egybegyűjti. (lásd Jn 11, 52) ... Az Egyház, vagyis Isten népe miközben ezt az Országot meghonosítja valahol, egy-egy nép mulandó javaiból semmit sem vesz el, sőt ellenkezőleg a népek képességeit és erkölceit, amennyiben jók, elfogadja és támogatja, s elfogadván megtisztítja, erősíti és nemesíti azokat. ... Ez az Isten népét ékesítő egyetemesség magának az Úrnak ajándéka... E katolicitás erejével minden egyes rész átadja sajátos ajándékait a többi résznek és az egész Egyháznak, úgy, hogy az egész és minden egyes rész gyarapodjon a tagok kölcsönös önközlése által, egységben törekedve a teljességre... „[28]

17. Nyugodtan állíthatjuk, hogy az Egyház katolicitásának efféle hagyományos, ugyanakkor a legmodernebb időknek is megfelelő szemlélete – melyet úgy hallunk, mint a világ minden nyelvén a különböző liturgiák egyetlen közös liturgiába foglalt szimfóniáját, vagy mint az emberek végtelen sokaságának hangján felzendülő kórust, mely Isten dicséretét zengi számtalan változatban, hangszínen és ritmusban az egész földkerekségen a történelem minden pillanatában – megfelel annak a teológiai és misszionárius szemléletnek, mely a Filozófus Konstantin és Metód apostoli tevékenységét ihlette és segítette a szláv népek körében.

Velencében az egyházi képviselők előtt, kik az Egyház valóságának szűk látókörű elképzeléséhez

ragaszkodtak, Szent Cirill bátran megvédte a saját módszerüket. Rámutatott arra, hogy a múltban már sok nép a saját nyelvén ünnepelte a liturgiát, így felsorolta az örményeket, a perzsákat, a grúzokat, gótokat, avarokat, kazárokat, arabokat, koptokat, szíriaiakat és sok más népet.[29]

Hivatkozott arra, hogy Isten „felkelti napját jókra is, gonoszakra is, esőt ad az igazaknak is, bűnösöknek is”[30]; majd ezt mondta: „nemde egyformán szívjuk a levegőt? Nem szégyellitek magatokat, hogy csak három nyelvet fogadtok el (a hébert, görögöt és a latint), elhatározva, hogy a többi nép maradjon süket és vak! Mondjátok, olyan gyengének vélitek Istent, hogy nem engedheti meg ezt, vagy annyira irigynek, hogy nem akarja?”[31] A történelmi és dialektikus érvelésre a Szentírás szavaival válaszolt: „...minden nyelv hirdesse az Atyaisten dicsőségére, hogy Jézus Krisztus az Úr.”[32] „Imádjon téged az egész föld, és zengje dicséretedet, magasztalja nevedet”[33]; „Áldja az Urat minden nép, minden törzs dicsőítse”.[34]

18. Az Egyház azért is katolikus, mert képes a kinyilatkoztatott igazságot, melyet isteni tartalmában érintetlenül őriz, minden emberi környezetben úgy hirdetni, hogy az találkozzék minden nép legmagasabb szintű eszményével, jogos elvárásával. Egyébként ehhez járul az értékek teljessége mint örökség, amely az egyik generációt a másikhoz köti az élet felbecsülhetetlen értékű ajándékával. Olyan ez, mint tömértelen színes mozaikkocka sokasága, melyek együttesen adják a Pantokrátor eleven mozaikját, ki teljes ragyogásában majd a parúzia idején jelenik meg előttünk.

Az evangélium nem fojtja el és nem halványítja el azt, amit minden ember, nép és nemzet, amit minden kultúra történelme folyamán mint értéket tudott felmutatni: az igazat, a jót és a szépet. Inkább ezeknek az értékeknek átvételére és továbbfejlesztésére készlet; ezek örömteli és nagylelkű átélésére buzdít, hogy a kinyilatkoztatás titokzatos és ösztönző fényénél kiteljesedjenek.

A konkrét katolicitás dimenzióját Krisztus maga építette be Egyházába. s nem változatlan, a történelemtől független egyszerű uniformizálás. Valójában naponta megújulva halad előre szinte újdonságként mindazok egységes hitéből, kik hisznek a háromszemélyű egy Istenben, kit Jézus Krisztus nyilatkoztatott ki, és akit az Egyház a Szentlélek erejében hirdet.

Ez a felismerés önmagától adódik: abból a kölcsönös tiszteletből és sajátos szeretetből, mely minden embert és nemzetet, kicsit és nagyot egybefűz, a hitközösségben levő testvérek jogainak elismerése mellett.

19. Az Egyház katolicitása nyilvánul meg a tevőleges és közös felelősségtudatban és a közjóért folytatott nagyvonalú együttműködésben. Az Egyház mindenhol érvényre juttatja egyetemességét azzal, hogy sajátos anyai gondoskodásával minden igaz emberi értéket felkarol és támogat. Egyúttal azon fáradozik szerte az egész világon, minden történelmi helyzetben, hogy az embereket személyenként és egyetemesen is megnyerje Isten számára, az ő igazságában és szeretetében egyesítve őket egymással és Ővele.

Minden egyes embernek, minden népnek, minden kultúrának és civilizációnak megvan a saját

szerepe, sajátos helye Isten titokzatos tervében és az egyetemes üdvtörténetben. Ezt vallották a szent testvérek is: „Az irgalmas és jóságos Isten [35] az emberek bűnbánatát várva azt akarja, hogy mindenki eljusson az igazságra és üdvözljön... [36] Nem engedi, hogy gyöngesége és a gonosz lélek kísértése miatt az emberi nem elbukjon és elveszen, hanem minden évben és időben szüntelenül árasztja sokféle kegyelmét. Kezdetől fogva napjainkig ugyanazon a módon: először a pátriárkák és atyák révén, azután a próféták, majd az apostolok és vértanúk útján, igaz és bölcs férfiak által, kiket kiválaszt az élet forgatagából”. [37]

20. Az evangélium üzenetét, melyet Szent Cirill és Metód a szláv népek nyelvére lefordítottak, miközben bölcsen előhoztak az Egyház kincstárából „újat és régít” egyaránt, [38] az örök igazságnak megfelelően adták át prédikációban és hitoktatásuk során, de úgy, hogy egyúttal a konkrét történelmi helyzetet is figyelembe vették. A két szent missziós erőfeszítése alapján a szláv népek először ébredtek annak tudatára, hogy részesei a Szentháromság örök tervének és az egyetemes üdvtörténetnek. Így felismerték saját szerepüket az Atya által teremtett, a Fiú által megváltott és a Szentlélek által megvilágosított emberiség egész történelmének javára. Hála ennek a küldetésnek, melyet annak idején az egyházi tekintély, a római püspök és a konstantinápolyi pátriárka egyaránt elismert; a szláv népek a földkerekség többi népeivel együtt Ábrahám leszármazottai és az Isten által adott ígéretek örökösei lettek. [39] Ilyen módon a Szent Metód által létesített egyházszervezetük és keresztény azonosságtudatuk birtokában elfoglalták azt a helyet, melyet az Egyház szánt nekik, és amely Európa eme részén létre is jött. Ezért mostani követőik megőrzik hálás és maradandó emlékezetükben azt, aki összekötő kapocs lett az ó- és újszövetségi isteni kinyilatkoztatás nagy hirdetői között: „Őutánuk az irgalmas Isten, népünk javára, amivel soha senki sem törődött, támasztotta nekünk mesterünket, az áldott Metódot, kinek erényeit és fáradozását nem restelljük egybevetni azokéval név szerint is, kik Isten előtt kedvesek voltak.” [40]

V.

EVANGÉLIUM ÉS KULTÚRA

21. A szaloniki testvérek nem csupán a hit örökösei voltak, hanem az antik görög kultúráé is, mely Bizáncban élt tovább. Azt is tudjuk, hogy ez az örökség milyen jelentős az egész európai kultúrában, és közvetlenül vagy közvetve az egyetemes kultúra szempontjából is. Abban az evangelizációs munkában, melyet úttörőként végeztek a szlávok lakta területeken, példáját adták annak, amit ma „inkulturációnak” neveznek, azaz az evangéliumot beépítették a helyi kultúrákba, egyúttal bevezették e kultúrákat az Egyház életébe.

Szent Cirill és Metód – azáltal, hogy beillesztették az evangéliumot az általuk megtérített népek kultúrájába és azzal eleven egységgé formálták – nagy érdemeket szereztek nemcsak e kultúra kialakításában és fejlesztésében, hanem sok más kultúrában is. Mert minden szláv nép kultúrája a szaloniki testvérpárnak köszönheti kezdetét és fejlődését. A testvérek ugyanis az egyedülálló és

zseniális szláv ábécével alapvetően hozzájárultak az összes szláv nép kultúrájához és irodalmához.

A Cirill és Metód által tanítványaikkal együtt lefordított szent könyvek méltóságot és kulturális erőt adtak az ószláv liturgikus nyelvnek, mely hosszú évszázadokon át nemcsak egyházi, hanem hivatalos és irodalmi nyelv is lett, a legtöbb szláv népnél a művelt osztályok nyelve, és főként az összes keleti rítusú szlávok közös nyelve. Ezt használták a krakkói Szent Kereszt-templomban is, melynek közelében telepedtek le a szláv bencések. Itt adták ki először nyomtatásban az e nyelven készült liturgikus könyveket. Ezt a nyelvet használják ma is liturgiájukban a katolikus és ortodox bizánci rítusú szlávok Kelet- és Délkelet-Európában, valamint a Nyugat-Európában élők is, továbbá a horvátországi, római liturgiát végző katolikusok is.

22. A keleti rítust követő szlávok történelmi fejlődésében e nyelvnek ugyanolyan jelentősége volt, mint Nyugaton a latinnak. De tovább élt – nagyjából a XIX. századig – és sokkal közvetlenebb hatása volt az irodalmi anyanyelvek kialakulására a velük való szoros rokoni kapcsolat révén.

Ezek az érdemek valamennyi szláv nép és nemzet kultúrájában úgy jelentkeznek, hogy Cirill és Metód evangelizációs tevékenysége állandóan áthatja e népek történelmét és életét.

VI.

A KERESZTÉNY ÉVEZRED JELENTŐSÉGE ÉS HATÁSA A SZLÁV VILÁGBAN

23. Szent Cirill és Metód missziós tevékenysége, amely a IX. század második felére esik, úgy tekinthető, mint a szláv népek első és eredményes evangelizációja.

Különböző módon érintett egyes területeket, de főként Nagy-Morvaországra összpontosult. Mindenekelőtt a sirmiumi érsekség területére, melynek Metód volt a főpásztora. Ide tartozott Morvaország, Szlovákia és Pannónia, amely ma Magyarország egy része. De apostoli munkája kiterjedt más területekre is, főként az általa felkészített misszionáriusok révén, kik a nyugati szlávok körében működtek, elsősorban Csehországban. Csehország történelmileg elsőnek ismert fejedelmét, a Przemysliek családjából származó Bozsivojt, valószínűleg szláv rítus szerint keresztelték meg. Később kiterjedt hatásuk a lausचितzi szorb törzsekre és Lengyelország déli területére is. Nagy-Morvaország bukása után (kb. 905-06) ezt a rítust a latin váltotta fel, és Csehországot a regensburgi püspökhöz és a salzburgi érsekséghez csatolták. Figyelemre méltó, hogy még a X. század közepe táján, Szent Vencel idejében mindkét rítus elemeit megtalálhatjuk a liturgiában, mindkét nyelvnek, a szlávnak és a latinnak használatával. Különbözik egy népet nem lehet megtéríteni anyanyelvének kizárásával. Csak így fejlődhetett ki az egyházi terminológia Csehországban; innen juthatott el és szilárdulhatott meg Lengyelországban. A *Vita Methodii* (XI. 2-3) említi a vislanok fejedelmét, ami a legrégebb történelmi utalás az egyik lengyel törzsről.^[41] De hiányoznak a megfelelő adatok, melyek ebből egy szláv rítusú, lengyel egyházi szervezetre

engednének következtetni.

24. Lengyelország 966-ban vette fel a keresztiséget első történetileg ismert fejedelme, Mieszko vezetésével, aki Dubravka cseh hercegnőt vette feleségül. Így valószínűleg a cseh egyház útján jutott el a kereszténység Rómából Lengyelországba a latin rítus szerint. De a kereszténység hajnala Lengyelországban mégis kapcsolatban van annak a két testvérnek a művével, akik a távoli Szalonikiból indultak el.

A Balkán-félsziget szlávjai között a szent testvérek pasztorális munkája tekintélyesebb és csodálatos gyümölcsöt termett. Az ő apostolkodásukkal megszilárdult a kereszténység, mely már előbb is gyökeret eresztett.

A működési területükről elűzött tanítványok munkája nyomán csodálatosan érvényesült és fejlődött a „Cirill és Metód”-jellegű misszió Bulgáriában. Itt Ochridai Szent Kelemen működése nyomán erőteljes szerzetesi központok létesültek, ezekben fejlődött ki teljesen a cirill ábécé. Más területekre is eljutott innen a kereszténység. A közeli Románián át a kijevi Ruszig és Moszkván keresztül a keleti vidékekre. Néhány év múlva, pontosan 1988-ban immár ezer esztendeje lesz, hogy Nagy Vlagyimir kijevi fejedelem megkeresztelkedett.

25. Méltán fogadták el a szláv népek atyjuknak Szent Cirillt és Metódot, kik kereszténységet és kultúrát adtak nekik. Az említett területek jó részén – habár már előzőleg is jártak ott misszionáriusok – a lakosság többsége a kilencedik századig megőrizte pogány hagyományait. Csak szentjeink működési területén vagy az általuk előkészített területen lépett a kereszténység véglegesen a szlávok történelmébe az elkövetkező évszázadban.

Tevékenységük kiemelkedően járult hozzá, hogy a kereszténység gyökeret verjen Európában. Olyan gyökereket, amelyek szilárdságuknál és életerejüknél fogva alapvető helyzetet teremtettek: s ettől semmiféle komoly kísérlet el nem tekinthet, mely újólag és korszerűen törekszik az egész kontinens egységének helyreállítására.

A kereszténységnek a szlávok között eltelt tizenegy évszázada világosan megmutatta, hogy a szent testvérek öröksége erősebb volt és maradt minden megosztó törekvésnél. Mindkét keresztény tradíció – a Konstantinápolyból eredő keleti és a Rómából származó nyugati – az egyetlen Egyház kebeléből ered, akkor is, ha különböző kultúrák keretében különböző módon törekedtek azonos problémák megoldására. Egy ilyen különbözőség, ha jól értelmezzük eredetét, értékét és jelentőségét, csak gazdagíthatja Európa kultúráját, vallási hagyományát, és megfelelő alapot nyújt a hön óhajtott lelki megújuláshoz.

26. A IX. század óta, amikor is a keresztény Európában új rend volt alakulóban, Szent Cirill és Metód olyan üzenetet hirdet nekünk, mely napjainkban is nagyon időszerű. Megmutatják, hogy sok bonyolult vallási és kulturális, polgári és nemzetközi problémában hogyan kell életképes egységet keresni a különböző elemekből álló konkrét közösségben. A két hithirdetőről elmondható, hogy az egyetemes egyház – mind a keleti, mind a nyugati egyház –, de főként a

szláv népek között alakulóban levő helyi egyház szeretete jellemezte őket. Korunk keresztényeinek és embereinek szól felhívásuk: építsük együtt a közösséget!

Még nagyobb jelentőségű Cirill és Metód példamutatása a missziós tevékenység sajátos területén. Ez ugyanis lényeges feladata az Egyháznak, és ma sürgetően jelentkezik a már említett „inkulturáció” formájában. A két testvér küldetésének teljesítésekor nemcsak mély tiszteletben tartotta a szláv népek kultúráját, hanem a vallással együtt kimagaslóan és állandóan elősegítette és gyarapította is azt.

Hasonlóan kell segíteniök a régi egyházaknak az új egyházakat és népeket, hogy azok identitásukat megőrizve fejlődjenek és haladjanak tovább.^[42]

27. Cirill és Metód összekötő kapocs, szellemi híd a keleti és nyugati hagyomány között, melyek az egyetlen Egyház egységes hagyományában futnak össze. Ők a keleti és nyugati testvéregyházak ökumenikus törekvéseinek példaképei és szószólói, hogy imában és párbeszédben ismét megtaláljuk a látható egységet, a tökéletes és mindent átfogó egységet, azt az egységet, amely – mint Bariban mondott beszédemben jellemeztem – „se nem felszívódás, se nem beolvadás”.^[43] Az egység találkozás igazságban és szeretetben: Isten Lelkének ajándéka. Cirill és Metód személyiségükben és a testvéregyházak között folytatott tevékenységük során minden keresztényben „felkeltik a közösség és egység utáni nagy vágyakozást”^[44] – Keleten és Nyugaton egyaránt. A teljes katolicitás ügyében minden nemzetnek és minden kultúrának megvan a maga sajátos feladata az egyetemes üdvrendben. Minden különleges hagyománynak, minden helyi egyháznak nyitottnak és fogékonyak kell lennie más egyházak és hagyományok és az egyetemes katolikus közösség iránt; mert ha önmagába zárkózik, ki van téve annak a veszélynek, hogy elszegényedik.

Cirill és Metód karizmatikusan hozzájárultak Európa építéséhez nemcsak a keresztény vallásos közösségben, hanem civil és kulturális vonalon is. Ma sincs más út ama feszültségek áthidalására, szakadások és ellentétek orvoslására, melyek az életet és az értékeket pusztulással fenyegetik nemcsak Európában, hanem az egész világon. Kereszténynek lenni manapság azt jelenti, hogy a közösség építői vagyunk az Egyházban és a társadalomban. Ehhez szükséges a testvérek iránti nyíltszívűség, a kölcsönös megértés, az együttműködésre való készség, a lelki és kulturális javak cseréje.

A ma emberének alapvető igénye az, hogy megtalálja az egységet, a közösséget, az emberhez méltó életet ezen a földtekén. Az Egyház annak tudatában, hogy az emberi nem egységének és üdvösségének jele és szentsége, kijelenti, hogy kész eleget tenni eme küldetésének: „Korunk sajátos körülményei sürgőssé teszik az Egyháznak e feladatát, hogy a társadalmi, technikai és kulturális kapcsolatokban egymáshoz egyre közeledő emberek Krisztusban is megtalálják a teljes egységet.”^[45]

BEFEJEZÉS

28. Az egész Egyháznak örömmel kell megemlékeznie Metódról, a szlávok Rómában felszentelt első érsekének apostoli munkájáról. Tizenegy évszázaddal ezelőtt fejezte be működését Cirillel, testvérével együtt. Meg kell emlékeznünk arról, hogy a szláv népek az üdvtörténet színpadára léptek és beilleszkedtek az európai nemzetek közé, melyek már évszázadokkal előbb befogadták az evangélium örömhírét. Mindenki megértheti, milyen nagy örömmel vesz részt ebben az ünneplésben *a szláv nép fiai közül az első olyan püspök*, kit majdnem két évezred után hívtak meg, hogy foglalja el azt a püspöki széket, mely Szent Péteré volt ebben a városban, Rómában.

29. „Kezedbe ajánlom lelkemet”. Szent Metód halálának 1100. évfordulóját ugyanazokkal a szavakkal köszöntjük, melyeket ő mondott – ószláv nyelven írott életrajza szerint [46] – halála előtt, amikor már csatlakozni készült hitben, reményben és szeretetben a pátriárkák, a próféták, az apostolok, az egyháztanítók és vértanúk seregéhez. A Szentlélek karizmájával megerősített tanítás és élet tanúbizonyságával bemutatta a termékeny hivatás példáját nemcsak abban az évszázadban, amelyben élt, hanem a következőkben is, de különösképpen napjainkban.

A Krisztus születése utáni 885. év tavaszán (a bizánci időszámítás szerint a világ teremtésének 6393. évében) olyan korban szenderült el a szent, amelyben nyugtalanító felhők tornyosultak Konstantinápoly felett, és egyre ellenségesebb feszültségek fenyegették a népek békéjét és életét, sőt a keleti és nyugati keresztény egyházak testvéri és közösségi szent kapcsolatát is.

A különböző törzsbeli hívekkel megtelt székesegyházban vettek búcsút elhunyt főpásztoruktól tanítványai. Hódolattal adóztak néki az üdvösség, a béke és a kiengesztelődés üzenetéért, melyet hirdetett és amelyért egész életét áldozta. „Az egyházi szertartást latinul, görögül és szláv nyelven végezték”. [47] Így imádták Istent, és tisztelték a szlávok között alapított egyház első érsekét, ki testvérével együtt saját nyelvükön hirdette az evangéliumot. Ez az egyház még jobban megerősödött, amikor a pápa kifejezett hozzájárulásával saját hierarchiát kapott, mely az apostoli jogfolytonosságra alapult, megmaradt a hit egységében és a szeretetben a római, valamint a konstantinápolyi egyházzal, ahonnan a szlávok közötti misszió kezdetét vette.

Halála után tizenegy évszázad elteltével szeretnék legalább lélekben Velehradban lenni; a Gondviselés rendelkezéséből Metód valószínűleg ott fejezte be apostoli életét:

- szeretnék elidőzni a római Szent Kelemen-bazilikában, azon a helyen, ahol Szent Cirill nyugszik,
- és a két testvérnek, a szlávok apostolainak sírjánál szeretném felajánlani a Szentháromságnak az ő szellemi örökségüket ezzel a sajátos imával:

30. „A Te kezedbe ajánlom...”. Mindenható háromszemélyű egy Isten, felajánlom Néked a szláv népek hitbéli örökségét: őrizd meg és áldd meg ezt a művedet!

Emlékezzél meg, Mindenható Atyánk, a pillanatról, amikor akaratod szerint érkezett e

nemzetekhez az „idők teljessége”, amikor a szaloniki szent misszionáriusok híven teljesítették a parancsot, melyet Szent Fiad adott apostolainak. Azok nyomán indulva és utódaikat követve elvitték a szlávok lakta területekre az evangélium világosságát, az üdvösség jóhírét, és tanúbizonyságot tettek:

- hogy Te vagy az emberek Teremtője és a mi Atyánk, mi pedig Benned valamennyien testvérek vagyunk;
- hogy Fiad, az örök Ige által mindeneknek létet adott, és az embereket meghívtad, hogy részük legyen a Te örök életedben;
- úgy szeretted az embereket, hogy egyszülött Fiadat adtad nekik, ki értünk és a mi üdvösségünkért leszállott a mennyből, és a Szentlélek által testet öltött Szűz Mária méhében és ember lett;
- és végezetül elküldted a megerősítés és a vigasztalás Lelkét, hogy minden ember, kit Krisztus megváltott, elnyerhesse a fiúi méltóságot, és társörököse lehessen soha meg nem szűnő ígéreteidnek, melyeket az embereknek tettél.

Atyánk! A Te teremtői terved, mely a megváltásban érte el tetőpontját, minden embert érint, felöleli egész életét és minden nép történelmét.

Hallgass meg Atyánk, és figyelj arra, amit ma tőled az egész Egyház kér: Add, hogy az emberek és a nemzetek, kik a tessaloniki szent testvérek apostoli munkája révén megismertek és befogadtak téged, igaz Isten, és a keresztség által fiaid szent közösségébe léptek, továbbra is minden akadály nélkül, lelkesedéssel és bizalommal fogadják az evangéliumot, ezen az alapon valósítsák meg minden emberi lehetőségüket és igényüket,

- hogy saját lelkiismeretük szerint követhessék hívásodat azon az úton, melyet tizenegy évszázada jelöltél ki;
- hogy Fiad országához való tartozásukat senki se tekintse szembenállónak a földi haza javával;
- hogy méltóképpen dicsérhessenek Téged magánéletükben és a nyilvános életben;
- hogy igazságban és szeretetben élhessenek, igazságosságban és a messiási béke örömeiben, amely átfogja az emberi szíveket, a közösséget, a földkerekséget és a világmindenséget;
- hogy emberi és istengyermeki méltóságuk tudatában legyen erejük felülkerekedni minden gyűlölködésen, és le tudják győzni a jóval a rosszat!

Te add meg, Szentháromság egy Isten, egész Európa számára, hogy a két szent testvér közbenjárására mind jobban érezze valamennyi nép keresztény-vallásos egységének és testvéri közösségének igényét. Tudja áthidalni a megnemértést és a kölcsönös bizalmatlanságot, tudja

legyőzni az ideológiai konfliktusokat az igazság közös ismeretében, és példája lehessen az egész világnak a kölcsönös tiszteletben, a békés együttélésben és a sértetlen szabadságban.

31. Tenéked, mindenható Atyaisten, néked Fiúisten, ki megváltottad a világot, néked Szentlélek Isten, ki minden szentség forrása és támasza vagy, óhajtom felajánlani a tegnap, a ma és a holnap egyetemes Egyházát; az Egyházat, mely Európában van, és amely kiterjed az egész világra. A Te kezedbe ajánlom azt az egyedülálló gazdagságot, mely oly sok adományt egyesít – régít és újat –, melyet oly sokféle gyermeked gyűjtött egybe.

Az egész Egyház hálát ad Néked, mert tizenegy évszázada immár, hogy a szláv népet a hit közösségébe hívtad, arra az örökségre, melyhez ezek a nemzetek is hozzájárultak. Köszönetet mond Neked ezért különösképpen a szláv származású pápa. Ez az örökség sohase szűnjék meg gazdagítani az Egyházat az európai kontinensen és az egész világon; ne kallódjék el sem Európában, sem a mai világban! Minden sajátos értéket be akarunk fogadni, melyet a szláv népek ajándékoztak és ajándékoznak az Egyház és az emberiség lelki örökségébe. Az egész Egyház, a közös gazdagság tudatában, teljes szolidaritást vállal velük, megerősíti saját felelősségét és elkötelezettségét az evangélium hirdetésében, az üdvösség szolgálatában, melyre küldetést kapott és melyre ma is hivatott az egész világon, a föld határáig. Csak a múltba visszanyúlva érthetjük meg a jelen realitást és sejtethetjük előre a holnapot. Az Egyház küldetése rendíthetetlen reménységgel mindig a jövőre irányul.

32. A jövő! Bár emberileg tekintve veszélyektől terhes, telve bizonytalansággal, mégis bizalommal helyezzük a Te kezedbe, Mennyei Atyánk, és kérjük Fiad és az Egyház anyjának közbenjárását. Segítsen Szent Péter és Pál apostol, Szent Benedek, Cirill és Metód, Ágoston és Bonifác és Európa valamennyi misszionáriusa, kik a hit, remény és szeretet erejében hirdették őseinknek a Te üdvösségedet és békédet, és a lelki vetés fáradozásával elkezdték építeni a világi kultúra szeretetét, az új rendet, mely szent törvényeden nyugszik, és kegyelmed segítségével fejlődik, amely az idők végeztével mindenkit és mindeneket éltet a mennyei Jeruzsálemben. Ámen.

Végül, kedves testvérek, mindannyiotoknak adom szívből fakadó apostoli áldásomat.

Kelt Rómában, Szent Péternél, 1985. június 11-én, Szentháromság ünnepén, pápaságunk hetedik évében.

II. János Pál pápa

Jegyzetek

[1] II. János Pál, Apostoli levél, Egregiae virtutis (1980. dec. 31.): AAS 73 (1981) 258-262. old.

- [2] XIII. Leó, Enciklika, Grande munus (1880. IX. 30.); Leonis XIII. Pont. Max. Acta, II. 125-137. old.; vö. XI. Piusz, Epist. Quod S. Cyrillum (1927. febr. 13.) a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság és a Csehszlovák Köztársaság érsekeihez és püspökeihez: AAS. (1927) 93-96. old.; XXIII. János Apostoli levél, Magnifici eventus (1963. május 11.) a szláv nemzetek főpásztoraihoz: AAS 55 (1963) 434-439. old.; VI. Pál Apostoli levél Antiquae nobilitatis (1969. febr. 2.) Szent Cirill halálának XI. százados évfordulójára: AAS 61 (1969) 137-149. old.
- [3] VI. Pál, Apostoli levél, Pacis nuntius (1964. okt. 24.); AAS 56 (1964) 965-967. old.
- [4] Vö. Magnae Moraviae Fontes Historici, tom. III. Brno, 1969, 197-208. old.
- [5] Csak néhány szláv nemzet emlékezik az ünnepről júl. 7-én.
- [6] Vö. Vita Constantini VIII. 16-18.; Constantinus et Me-thodius Thessalonicenses, Fontes, recensuerunt et illustra-verunt Fr. Grivec et Fr. Tomsic (Radovi Starosiavenskog Instituta, Kujiga 4, Zagreb, 1960. 184. old.
- [7] Vö. Vita Constantini XIV. 2-4.
- [8] Vita Methodii VI. 2-3.; id. m. 225. old.
- [9] Vö. Magnae Moraviae Fontes Historici, t. III. Brno 1969, 197-208. old.
- [10] Vö. Vita Methodii VIII. 1-2.
- [11] Vö. Vita Methodii XVII. 13.
- [12] Vö. 1Kor 9,22.
- [13] Ter. 12,1.
- [14] Vita Constantini XIV. 9. i. m. 200. old.
- [15] Vita Methodii V,2; S.223.
- [16] ApCsel 16,9.
- [17] Vita Constantini VI. 7.; i. m. 179. old.
- [18] Mk 16,15.
- [19] Mt 28,19.
- [20] Gal 3,26-28.
- [21] I. Miklós pápa utódai, bár aggályaik voltak Cirill és Metód tanítását és tevékenységét illető ellentmondásos informá-cióikkal kapcsolatban, a velük való közvetlen találkozáson teljesen igazat adtak a két testvérnek. Az új szláv liturgia használatával kapcsolatos tilalmak vagy korlátozások inkább a körülmények nyomásának, a változó politikai kap-csolatoknak és az egyetértés fenntartása szükségességének tudható be.
- [22] Jn 17,21.
- [23] Zsolt 117,1.
- [24] Unitatis redintegratio, 4.
- [25] Unitatis redintegratio, 1.
- [26] Vö. Vita Methodii IX. 3.; VIII. 16.
- [27] Vö. Vita Methodii IX. 2.
- [28] Lumen gentium 13.
- [29] Vita Constantini XVI. 8.
- [30] Vö. Mt 5,45.
- [31] Vita Constantini XVI. 4-6.

[32] Fil 2,11.

[33] Zsolt 66,4.

[34] Zsolt 117,1.

[35] Vö. Zsolt 112,4; Gal 2,13.

[36] Vö. 1Tim 2,4.

[37] Vita Constantini I. 1.

[38] Vö. Mt 13,52.

[39] Vö. Ter 15,1-21.

[40] Vita Methodii II. 1.

[41] Vö. Vita Methodii XI. 2-3.; i. m. 231. old.

[42] Ad gentes 38.

[43] Il. János Pál, Beszéd Bariban a Szent Miklós bazilikában megtartott ökumenikus találkozón (1984. febr. 26.). In-segnamenti VII. 1. (1944), 532. old.

[44] Uo. 1.; id. b. 531. old.

[45] Lumen gentium 1.

[46] Vö. Vita Methodii XVII. 9-19.; Lk 23,46; Zsolt 31,6.

[47] Vita Methodii XVII. 11.; i. m. 237.old.

© Copyright 1985 - Libreria Editrice Vaticana

Copyright © Dicastero per la Comunicazione - Libreria Editrice Vaticana